

Kvinnor för fred

En fredsförening med kvinnoperspektiv som grund

Tema: Kvinnors fredsarbete
juni 2014

Foto: Sofia Härén

Verk av Helga Henschen på Tensta T-banestation. Läs om en fredsaktivist och konstnär som inspirerat många, på sidorna 6-9. På väggen: "Vi måste hålla om varandra för att inte falla" – citat av den ryske poeten Jevtusjenko.

Juni 2014

Kvinnor för fred (KFF), som bildades 1978, arbetar för fred på kvinnors villkor. Föreningen är partipolitiskt och religiöst obunden.

Kvinnor för fred är medlem i många internationella freds-, kvinno- och solidaritetsorganisationer och ingår i ett nätverk med internationella förgreningar.

Kvinnor för fred kräver stopp för kärnvapen och kärnvapenprov, kämpar mot militär rustning och vapenspridning, kräver stopp för vapenproduktion och -export och kräver en omställning från militär till civil produktion.

Kvinnor för fred arbetar för kvinnors medverkan i konflikthantering, för mänskliga rättigheter, för ökat inflytande för FN och OSSE i alla fredsprocesser och en framtida fredskultur.

Medlemsavgift 170 kr/år i riksorganisationen. Plus en mindre avgift på platser med lokalgrupper.
Famijemedlem/studerande 50 kr/år.
Stödmedlem 100 kr/år

Medlemmar får KFF:s tidning.

Kvinnor för fred

Hammarby Allé 93
120 63 Stockholm
Telefon: 08-667 97 27
Plusgiro: 439 12 25-2
E-post: kff@telia.com

Facebook:
facebook.com/kvinnorforfred
Twitter: twitter.com/kvinnorforfred

www.kvinnorforfred.se

Tema: Kvinnors fredsarbete

INNEHÅLL

Kvinnokamp för fred –
Kvinnor i förra seklets freds rörelse 4-5

Konstnär och Rebella –
Om Helga Henschens liv och verk 6-9

En röst för de dömda –
Angela Davis och de politiska fångarna 10-11

Dikter som ger kraft –
Ingrid Sjöstrand och poesins funktioner i freds rörelsen 12-13

Kvinnors fredsarbete i Turkiet och Kurdistan –
Hur kvinnor deltar i fredsprocessen 14-15

Möte med Sylvia –
Porträtt av Sylvia Rönn från KFF:s styrgrupp SAMLA 16-17

En tankeväckande måltid –
En skärtorsdag för fred 18

Lokalföreningar och kontaktkvinnor 19

Vägar till fred –
Seminarie serie om kvinnors fredsarbete 20

"Om vi kvinnor i alla länder
ville hålla samman,
så stod det i vår makt
– det kan inte bortförklaras –
att förhindra krig,
och det är en skuld och skam
att så inte är förhållandet."

Elisabeth Tamm (1880-1958)

Tidningen Kvinnor för fred

Tidningen Kvinnor för fred utkommer som temanummer ett par gånger om året och som bilaga i Miljömagasinet fyra gånger per år.

Ansvarig utgivare:
Sanni Gerstenberg
Varje författare ansvarar själv
för sin artikel. För icke beställt
material ansvaras inte.

Omslagsbild:
Foto av verk av Helga Henschen
taget av Sofia Härén

Illustration till vänster:
Helga Henschen

Redaktör: Benita Eklund
Telefon: 073-767 38 86
E-post: benita eklund@gmail.com

Tryckeri:
Norra Skåne Offset

Målet: Ett gott liv för alla

Visst råder motvind, men allt fler ser också tecken på en ny vår för kvinnorörelsen. Arrangörerna för Nordiskt forum i Malmö, den 12-15 juni, hoppas på 15 000 besökare och en global nytändning för kampen för kvinnors rättigheter.

Evenemanget ses som en fortsättning på konferenserna i Oslo 1988 och Åbo 1994. Året därpå, 1995, höll FN sin kvinnokonferens i Peking, som resulterade i den historiska framgången med *Plattform för action* och efterföljande kvinnokonvention.

Det finns historiskt starka band mellan freds- och kvinnorörelsen. Kvinnor för fred har till exempel sitt ursprung i de kvinnogrupper som under 70-talet fanns utspridda över hela landet. Sättet att arbeta, i små självstyrande enheter utan hierarkier lever vidare i organisationen.

Fredsrorelsen har också så gott som alltid dominerats av kvinnor och många av de första riksdagsledamöterna kom ur antikrigsrorelsen. Det berättar Ingela Mårtensson, som inleder temat om kvinnors fredsarbete med en rad fredsprofiler som ännu inspirerar.

Många konstnärer har varit en viktig del i fredsrorelsen. Sofia Härén ger en inblick i Helga Henschens liv och verk, med kommentarer från två som kände henne väl; Maj Britt Theorin och Bibbi Steinertz. Helga Henschen ville "uppvigla till livsmod" och lät sina värderingar speglas i konsten. Hennes fredsbudskap möter fortfarande tusentals pendlare i Stockholms tunnelbana.

En betydelsefull författare i fredsrorelsen har Ingrid Sjöstrand varit. Carina Agnesdotter har i sin avhandling analyserat hennes poesi, och redogör för de många funktioner dikter kan ha.

Under sina studier av 70- och 80-talen förvånades hon över den bredd "kvinnornas fredsrorelse" har haft; jämsides med kampen mot krig, upprustning och vapenexport finns arbetet för rättvisa, jämställdhet och miljö. Målet: Ett gott liv för alla – även kommande generationer.

Det här är några exempel på vad denna tidning innehåller. Vi blickar både bakåt och framåt. Till hösten tar en seminarierie om kvinnors fredsarbete vid. Mer om den på tidningens sista sida.

Ja, de olika frågorna hänger ihop och det perspektivet tar Kvinnor för fred med sig till Nordiskt forum i Malmö. Kanske ses vi där? Eller under Almedalsveckan? Den 2 juli står Kvinnor för fred för en heldag på S:t Hansskolan, med seminarier, workshop och filmvisning. På www.kvinnorforfred.se och via facebooksidan kan du hålla dig uppdaterad. Trevlig sommar!

Benita Eklund

*Kvinnor
för fred*

Kvinnokamp för fred

Många av de första kvinnliga riksdagsledamöterna kom ur antikrigsrörelsen och det finns en rad 1900-talsprofiler att inspireras av. Här berättar Ingela Mårtensson om kvinnor i förra seklets freds rörelse.

Freds rörelsen har så gott som alltid dominerats av kvinnor, bortsett från Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen som bildades 1883 av omkring 80 riksdagsmän. I och med rösträttsrörelsen i början på 1900-talet så engagerades kvinnor också politiskt i kampen för kvinnors rättigheter och för fred och nedrustning.

I början av 1914 var det politiskt turbulent. Den liberale statsministern Karl Staaf ville skära ner på försvarskostnaderna till förmån för sociala reformer. Bondetåget och kungens borgarrådstal tvingade regeringen att avgå. Som stöd för Staafs politik bildades Föreningen frisinnade kvinnor. Den första parollen löd "Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnors likstälthet". En av de första medlemmarna var Elin Wägner, en förgrundsfigur för kvinnlig rösträtt.

Den 27 juni 1915 arrangerades en landsomfattande aktion, "Kvinnornas fredssöndag". Man uttalade krav på besinning och protesterade mot kriget som då rasade för fullt i Europa. På 343 ställen talades det för freden denna söndag och 88 734 kvinnor anslöt sig till en resolution.

IKFF och 1:a världskriget

Den 28 april 1915 samlades i Haag 1136 kvinnor från 12 länder för att protestera mot första världskriget. Ordförande var amerikanskan Jane Addams, som 1931 belönades med Nobels fredspris. Många kom från rösträttsrörelsen, som hade ett starkt pacifistiskt inslag.

Ur mötet i Haag växte Women's International League for Peace and Freedom (WILPF) fram och har i dag

Ovan riksdagens första kammare kring 1900. Till höger den första kvinnan som 1921 tog plats i samma kammare, fredskämpen Kerstin Hesselgren. Det finns betydligt fler kvinnor i dagens riksdag och regering men utpräglade fredsroster lyser med sin frånvaro.

Foto: Public domain

30 sektioner runt om i världen. Den svenska sektionen Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF) tillhör en av de mer aktiva.

Efter kampen för rösträtt

När kvinnorna fick rösträtt 1921 utvidgades Frisinnade kvinnor till ett riksförbund. Två av dess medlemmar valdes in i riksdagen – Kerstin Hesselgren i första kammaren (1921) och Elisabeth Tamm i andra kammaren (1922). Kerstin Hesselgren var ordförande för förbundet i 25 år (1922-47).

1924 deltog Frisinnade kvinnors riksförbund i valet med ett uttalande om fred som Elin Wägner formulerat. Parollen löd "Mänskligheten bör utrota kriget innan kriget utrotar mänskligheten". Man förespråkade fullständig nedrustning och att Nationernas Förbund skulle lösa ekonomiska och territoriella tvister. Försvarsfrågan var en viktig fråga i valrörelsen 1924.

Kerstin Hesselgren var den första riksdagskvinnan i Sverige. Hon var

mycket aktiv och drev sociala frågor, kvinnors rättigheter och fredsfrågor. Förutom i riksdagen var hon en flitig delegat i Nationernas Förbund där hon samarbetade med bland annat WILPF.

Fostran för fred

I maj 1924 deltog Kerstin Hesselgren i försvarsdebatten i riksdagen och sa att det behövs en uppfostran i samhället för långsiktig avrustning och att det var kvinnornas största uppgift. Hon blev bemött av kommunisten Carl Winberg med följande replik: "Fröken Hesselgren höll ett mycket vackert anförande, och hon talar ju alltid känsligt, men jag måste säga, att sällan har jag hört ett så vackert anförande sluta mindre logiskt, än vad detta anförande gjorde. Och jag kan inte hjälpa att jag i detta ögonblick erinrar mig de ord som Tegnér lägger i munnen på Fritjof om det 'vankelmod som bor under liljekullar'. Det är typiskt tror jag för hela den riktning fröken Hesselgren representerar."

Repliken väckte stor munterhet i kammaren medan Kerstin Hesselgren kände det som ett slag i ansiktet. Samtidigt som Kerstin Hesselgren var aktiv i svensk politik och i Nationernas Förbund så var hon starkt förankrad i kvinnorörelsen både i Sverige och internationellt.

När Italien attackerade Abessinien i oktober 1935 och Nationernas Förbund inte ingrep var besvikelsen stor. Kerstin Hesselgren höll ett tal som gav eko. Hon sa bland annat: "I många länder är myndigheterna rädda för de låga födelsetalen – hur kunde det vara annorlunda, hur kunde kvinnor önska föda barn till en värld så osäker, så hopplös!" Detta kom att kallas "refuse-to-be-born-strategy".

30-talets antikrigskamp

1931 övergick Frisinnade kvinnors riksförbund till att bli Svenska kvinnors vänsterförbund för att möjliggöra ett samarbete mellan kvinnor från olika partier som stod för en vänsterinriktad politik. Kampen mot kriget blev alltmer aktuell under 1930-talet.

En höjdpunkt var "Kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget" 1935. Kvinnorna vägrade att anpassa sig till "krigsmaskineriet", det vill säga de skulle inte använda gasmasker eller skyddsrum om kriget kom. Därigenom skulle männen "i kraft av sina urgamla instinkter att försvara de sina, att göra en yttersta ansträngning för att skapa och sätta igenom respekt för nya samlevnadsformer mellan folken".

Under några veckor samlade man in 20 000 kvinnors namnunderskrifter som överlämnades till ordförande i generalförsamlingen i Nationernas förbund.

Fogelstagruppen

Medborgarskolan på Fogelstad startade med "Urkursen" 1922 för att kvinnor skulle bli vuxna sitt samhällsansvar efter den allmänna rösträttens införande. De fem grundarna var de båda riksdagsledamöterna Kerstin Hesselgren och Elisabeth Tamm samt Honorine Hermelin, Ada Nilsson och Elin Wägner. Elin Wägner var Fogelstagruppens ideolog.

Många av kvinnorna som var aktiva i Fogelstad var också engagerade i freds-rörelsen framför allt IKFF och SKV. "Samtliga dessa kvinnor höll under kriget drömmen om den kommande freden levande. Samtliga var också

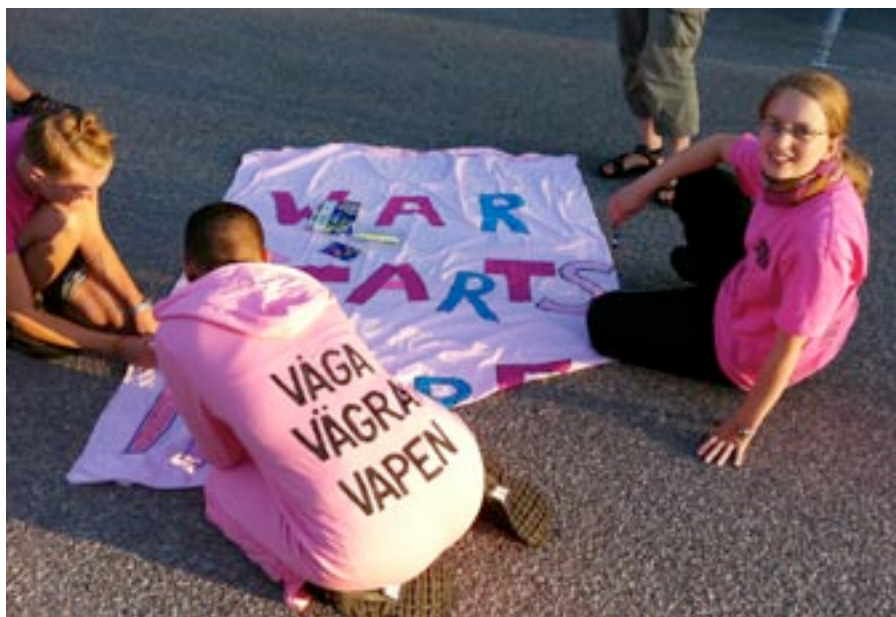

Foto: Olog/Flickr/Creative commons

Antikrigsrörelsen lever vidare i nätverk och organisationer. Under stora delar av 1900-talet var Sverige neutralt och en kraft för nedrustning och ett starkt FN. I dag står snarast av ökad militarisering i fokus för politiken.

beredda att så snart kriget var över ta upp kampen mot ett framtida krig och mot atombomben" (Ingrid Segerstedt Wiberg).

Efterkrigstiden

På 1950-talet planerade Sverige att skaffa kärnvapen och hade kommit långt i planeringen när socialdemokratiska kvinnoförbundet tog ställning "mot svenska atomvapen" som var en av parollerna i förstamajtåget 1957.

Inga Thorsson och Ingrid Segerstedt Wiberg hade just valts in i riksdagen och detta blev en av deras stora frågor – båda var engagerade i IKFF.

Motståndet till kärnvapen väckte stort intresse och spred sig långt över partigränsen framför allt inom kultur-vänstern. Aktionsgruppen mot atomvapen bildades 1958 med Per Anders Fogelström som ordförande. Andra ledande personer i gruppen var Barbro Alving och Sara Lidman.

1960 ändrade den socialdemokratiska regeringen sin ståndpunkt och engagerade sig för nedrustning av kärnvapen. 1968 skrev Sverige på Icke-spridningsavtalet (NPT). Regeringen tillsatte en särskild ambassadör för nedrustning först Alva Myrdal, som följdes av Inga Thorsson och Maj Britt Theorin.

2000-talet

Under 1900-talet var Sverige neutralt.

Vi verkade för nedrustning, mot kärnvapen och för ett starkt FN. I dag karaktäriseras Sverige snarast av ökad militarisering. Vi deltar i nära samarbete med Nato, uppläter vår mark för internationella krigsövningar och stödjer drönarkrig genom den statligt ägda rymdstationen Esrange i Kiruna. Var finns de kritiska rösterna mot denna utveckling i riksdagen?

I dag finns betydligt fler kvinnor i riksdag och regering men inga som gjort sig kända som fredskämpar och som är aktiva inom freds-rörelsen. Istället får vi se kvinnor från försvarsutskottet som i media försvarar svenskt deltagande i drönarprojekt, svensk vapenexport, etcetera. De kritiska rösterna kommer från Miljöpartiet och Vänsterpartiet. I övrigt är det ganska tyst.

Ingela Mårtensson

Källor:

Svenska kvinnors Vänsterförbund, Andrea Andreen 1964
Kvinnors röst och rätt, Allmänna förlaget 1969
Utkastad och fri, Ingrid Segerstedt Wiberg 1983
Kvinnor mot krig, Irene Andersson 2001
Wägnerismer, Artea 2011
Kerstin Hesselgren, Renée Frangeur 2013

Konstnär och Rebella

Helga Henschen var upp-
rorisk under hela sitt liv
och uttryckte detta genom
många olika sorters konst
och ord. Hon ville ”uppvig-
la till livsmod” och engage-
rade sig för fred och solida-
ritet. Hon stod alltid upp för
kvinnors, barns och djurens
rättigheter.

Alla Kvinnor för Freds medlemmar har nog lagt märke till Helga Henschens träffsäkra teckningar av sitt alter ego Rebella som har blivit lite av ett signum för föreningen. Men Helga Henschen gjorde mycket mer än finurliga och tankeväckande teckningar som medlem i KFF. Förutom allsidig konstnär och författare var hon aktiv i bland annat Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening och Broderskapsrörelsen. Helga hade också ett särskilt engagemang för barns och djurs rättigheter och bidrog med sitt arbete till BRIS och Djurens rätt.

”Till synes idyllisk...”

Helga Henschen var en begåvad författare och har förutom poesi gett ut en barnbok och tre självbiografier. I ”Kvinnor, konstnär – alltid Rebella” (1996) beskriver hon i korta minnessekvenser

uppväxten i en välbeställd familj med många syskon i ett stort hus på Djurgården. Hon beskriver barndomen och ungdomen som

”till synes idyllisk men hämmad”. Familjen och släkten försökte uppfostra henne till en ”fin dam”, men hon vägrade.

Helga visste tidigt att hon inte ville

Vykort som Helga Henschen tecknade till stöd för Unga Örnars lägerverksamhet 1981.

leva ett ”vanligt” liv och beundrade de många fria och vilda konstnärer och kulturpersonligheter som fanns i familjens myllrande vänkrets. Hennes morfar var exempelvis Ernest Thiel som skapade Thielska galleriet i början av 1900-talet. Som tonåring fick hon sina första målarlektioner av hans gode vän Oskar Bergman. När hon var femton år skrev hon i sin dagbok ”Gode Gud, förskona mig från ett lugnt liv.”

Hon gick ett par konstutbildningar, träffade kärleken Peter Weiss på Konstakademien och fick en dotter. Hon skriver att hon och Peter egentligen var för omogna och egocentriska för att vara goda föräldrar, och att barnet lämnades mycket hos Peters föräldrar. Helga beskriver också att de var så olika och äktenskapet höll därför bara några år.

Hem till arbetarrörelsen

1950 åkte hon med då fyraåriga dottern och sin danska vän och konstnärskollega Ruth André-Bonnet, alias Poussière, till Korsika. Packningen bestod till största delen av stafflierna och de hade inga planer på var de skulle bo.

Ett äventyr som Helga skildrar i boken ”Dåarna sjunger om natten”. En man med allvarligt ansikte och slokhatt kommer till undsättning och lånar ut sitt hus till dem, en gammal bar: ”Efter maten baddade han åt oss tre i en stor säng. Själv la han sig att sova på spelbordet. Tidigt nästa morgon steg han upp, gav oss en burk med pengar och en revolver och bad oss sköta baren. Och så reste han bort.”

Helga Henschen försökte sedan hitta sitt sammanhang i vänsterrörelsen, och kyrkan. Hon skriver: ”Men jag stöttes bort av arrogansen hos de vänsterintellektuella ungdomarna, deras hånfulla ansikten om man vågade yttra sig utan att ha läst sin Marx. Och kyrkornas predikningar tråkade ut mig och lämnade mig kall.”

I slutet av 60-talet hittade hon till slut hittade hem i arbetarrörelsen och särskilt Broderskapsrörelsen, som hon beskriver som den kristna och mest radikala delen av socialdemokratin. ”Ingen brydde sig om hur jag var klädd eller hur jag såg ut. Ingen skrattade när jag kom med mina trevande idéer. Ta-

Helga Henschen sista bok som kom ut 1996 med minnen och tankar, tillägnad dottern Rebecca.

"Man behöver inte förstå konst. Vem förstår vad vinden viskar? Vem förstår en blomma eller en fjäril?"

Helga Henschen (1996)

let om internationell solidaritet och alla människors lika värde fick mig att glöda. Att människan i sin kärna är en andlig varelse – en självklarhet."

Hon berättar i en annan av sina självbiografiska böcker "Vägen till Rebella" (1981) hur hon plötsligt blev tagen på allvar. "Det var som att stiga ut i ett landskap med milsvida horisonter".

180 meter konstverk

Hon var efter det mycket aktiv inom socialdemokraterna, bland annat under valrörelsen 1973 då hon var en av de drivande bakom kulturkampanjen "Motståndsrörelsen mot borgerlig regering". Hennes gode vän Enn Kokk, beskriver detta i en artikel i De litterära sällskapens (DELS) tidskrift 2005. Genomgående för Helgas konstnärliga bidrag till kampanjen var "Min gröna dröm är röd".

Denna devis står även med stora

bokstäver nere i Tenstas tunnelbanestation i Stockholm som Helga fick i uppdrag att dekorera när den byggdes i början av 70-talet. Det rörde sig om 180 meter nysprängd bergvägg som skulle utsmyckas.

Helga Henschen fick tydliga instruktioner om att motiven i den offentliga utsmyckningen inte skulle vara politiska eller religiösa. Men hon menade att allt hon gjorde var just det, politiskt eller religiöst.

Många av tunnelbanans stationer i Stockholm är ganska minimalistiska i sin utsmyckning men inte i Tensta. Helga har täckt alla 180 meter med stora färgsprakande bilder och även små skulpturer av djur, människor, växter och ord som solidaritet, syster-skap och broderskap på många olika språk. Här framstår hennes kärlek till alla djur och människor tydligt.

Hon tillägnade stationen till de invandrare (då cirka 35 procent) som kommit till Tensta. Helga skriver i "Vägen till Rebella" hur hon försökte tänka sig in i deras situation och ville att de skulle känna sig välkomna: "Jag vill uppvigla till livsmod".

Några år senare, 1978, fick hon även i uppdrag att utforma utsmyckningen till inomhustorget i Södertälje Centrum och Helga utformade en av Sveriges största keramiska skulpturer

Dafne, kvinnan som blev ett träd.

Tavlor med ord som syskonskap och solidaritet på 19 språk pryder väg-garna istället för reklamtavlor i Tensta.

Foto: Oskar Bergman, ur boken Kvinna, konstnär – alltid Rebella.

Helga Henschen och hennes halvmöster Inga Maria ("Lill") på Fjärdålgång 1928.

Tensta tunnelbanestation, 180 meter med Helgas konst, stod klar 1975.

Foto: Sofia Härén

i form av Dafne, myten om kvinnan som förvandlas till ett träd. Fontänen består av fyra fylliga trädkvinnor, en vit, en gul, en brun och en svart, med kronan – eller håret – fulla av färgglada blommor och fåglar.

Föreningen Helga Henschens vänner bildades 8 mars 2004, två år efter hennes bortgång. De ordnar bland annat utställningar, föreläsningar och litterära tillställningar till hennes ära, i februari i år passande nog på Tensta konsthall, rakt ovanför tunnelbanestationen som Helga färdigställde 1975. De lyfter bland annat Helgas lekfulla och upproriska personlighet, hennes omfattande engagemang och hennes kraftfulla poetiska texter.

Sofia Härén

Fakta: Helga Henschen

- Föddes 1917 i Stockholm med 6 syskon.
- Hennes far var Folke Henschen, professor i patologi vid Karolinska Institutet. Mor var Signe Thiel, dotter till bankiren och konstsamlaren Ernest Thiel.
- Gick på Maj Brings och Otte Skölds målarskolor och sedan Konstakademien.
- Skapade i olja, akvarell, tecknade, skulpterade, illustrerade böcker och affischer.
- Offentliga verk: Fontänen Dafne i Södertälje centrum, Tensta tunnelbanestation. Skulpturen Gaia i Europaparlamentet i Bryssel.
- Även representerad på Moderna Museet, Nationalmuseum, Västerås och Eskilstuna konstmuseer, Sundrybergs statshus. Samt skolor, sjukhus och bibliotek i hela Sverige.
- Har gett ut 12 böcker. Tre av dem självbiografiska.
- Har fått en rad stipendier och utmärkelser.
- Gift med författaren Peter Weiss 1943-1947, de fick dottern Rebecca 1944.
- Gift med finlandssvenska författaren och poeten Ralf Parland 1961-1965.
- Avled 2002 vid 85 års ålder.

Källa: Helga Henschen Sällskapet, www.helgahenschen.com

Bibbi Steinertz om Helga

Bibbi Steinertz, aktiv i KFF under nästan 40 år, kände Helga Henschen väl. De brukade samtala och utbyta idéer om fredsarbetet och Bibbi beskriver henne som en fantastisk person.

Bibbi Steinertz, en av grundarna till KFF och mycket aktiv i föreningen fram till för bara ett par år sedan, kände Helga Henschen väl.

I år fyller Bibbi 88 år och vi träffas i hennes lilla lägenhet, i ett gammalt hus i Djurgårdsstaden, bara ett par kvarter från huset Rosenvik där Helga växte upp.

– Jag tänker att hon sprang där ute och lekte som liten flicka på gräsmattorna, säger Bibbi och ler, medan vi hämtar nybryggt te och ett fat med småkakor i köket.

Hon berättar att de samtalade ofta, på senare år mycket på telefon.

– Helga var så fantastisk. En ljuvlig människa, om man kan säga så? En person som man tyckte om spontant, säger Bibbi. Hon var en egen person, hon var bara Helga.

Hon minns också att Helga Henschen hade mycket idéer.

– Hon kom inte så mycket på möten och så, utan ville uttrycka sig och jobba på andra sätt. Det är inte lätt att

Foto: Sofia Härén

Bibbi Steinertz pratade ofta med Helga Henschen och utbytte idéer.

fånga henne riktigt som person, funderar hon. Men Helga var väldigt tydlig och klar över vad hon tyckte, och jag tycker att hon alltid hade mycket bra åsikter.

Bibbi Steinertz berättar att hela hennes egen familj var socialdemokrater och hon började engagera sig i freds- och kvinnorörelsen vid ungefär samma tid som Helga på 1960- och 70-talet.

Hon påpekar att för många kvinnor, som för henne själv, var det så att det

fanns utrymme för engagemanget efter tiden med äktenskap och barn. Men i dag ser hon att kvinnorörelsen har tappat både kraft och medlemmar.

– Det intresserar inte de yngre kvinnorna och de har inte klart för sig vilken kamp det har varit. Jag tänker ofta på det, hur viktigt det är, och hur lätt det försvinner. Men om det går lite tid så kanske det blir ett nytt uppror, man vet aldrig, säger hon och skrattar lite.

Sofia Härén

Maj Britt Theorin om Helga

Maj Britt Theorin minns Helga Henschen som färgstark, engagerad och rättfram. Hennes konst speglade tydligt hennes värderingar och Maj Britt såg till att en av Helgas skulpturer hamnade i EU-parlamentet.

Maj Britt Theorin, socialdemokratisk politiker och tills nyligen ordförande för Operation 1325, lärde känna Helga Henschen i Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening (KSF). Maj Britt var ordförande och Helga satt i styrelsen och var aktiv kulturarbetare. De blev goda vänner.

– Hon tillbringade till exempel många nyårsaftnar tillsammans med oss i vårt hem, fram tills något år innan hon dog, berättar Maj Britt.

Hon tycker även att Helga var en väldigt bra medarbetare, med alltid lika bra värderingar. En fördel var också att hon inte var partiläst.

Gaia till EU-parlamentet

Hon beskriver Helga Henschen som en stor fredsvän.

– Hon tecknade och målade fred i alla dess former. Med vitsiga kommentarer till hennes olika figurer.

När Maj Britt satt i Europaparlamentet för Socialdemokraterna mellan 1995 och 2004 fick hon tillfälle att sitta med i en liten arbetsgrupp som skulle välja ut offentlig konst till parlamentet i Bryssel.

– Jag drev oerhört bestämt att Helga skulle vara en av konstnärerna och Staffan Burenstam Linder från Moderaterna var helt vansinnig, berättar hon. Men i dag står ett av hennes verk där, det är en 70-80 centimeter hög skulptur av Gaia. Hon var väldigt glad över att vara representerad där, säger Maj Britt.

Speglade värderingar

Det största intrycket av Helga tycker hon dock att man får i Tensta tunnelbanestation.

– Där har hon skrivit "Välkommen"

Maj Britt Theorin tycker att Tensta tunnelbanestation är Helga Henschens finaste eftermäle.

på alla tänkbara språk till invandrare och flyktingar. Det är helt enastående och det finaste eftermälet, säger Maj Britt Theorin.

Hon tycker att det finns två starka tunnelbanestationer i Stockholm, förutom Tensta är det Östermalmstorg där konstnären Siri Derkert har ristat namn och bilder i naturbetong av kända personer i freds- och kvinnorörelsen.

– Jag känner som starkast över att Helga lät sina värderingar speglas i sin konst, fortsätter Maj Britt.

Hon nämner även skulpturen Dafne i Södertälje centrum som hon tycker är en fantastisk illustration av urmodern.

Färgstark personlighet

– Helga var en levande människa i den absolut bästa bemärkelsen och hon vågade också säga ifrån. Det finns en anledning till att Staffan Burenstam Linder blev så arg, och det var ju för att Helga var väldigt kritisk mot högerpolitiken.

Maj Britt tycker att Helga Henschen hade en enormt stor betydelse för freds- och kvinnorörelsen. Hon tar som exempel att Helga var medlem i KFF som alltid fick använda hennes illustrationer.

Hon beskriver även Helga som en

färgstark kvinna, lång och aldrig klädd i trist eller grått. En person som alltid utstrålade glädje, inte var påstridig eller en agitator i den bemärkelsen, men argumenterade och sa vad hon tyckte. Hon gjorde alltid på sitt sätt, och var djupt engagerad.

– Jag tycker särskilt om ett uttalande hon gjorde i Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening: "Vi ska vara en nål i häcken på partiet."

Maj Britt berättar att KSF var en stark gren av Socialdemokraterna, med mängder av konstnärer, skådespelare och författare. Hon säger att åren i föreningen har betytt mycket för henne.

– Det gav mig en annan syn på politiken som jag har haft stor glädje av i livet, avslutar hon.

Sofia Härén

Illustration: Helga Henschen

"Det gäller att sälla sig till de människor och krafter som kämpar mot liknöjdhet, uppgivenhet och förtvivlan i en mörk och grym värld. Det gäller att minnas att det också finns glädje, ljus, ömhet, godhet, vänskap, trofasthet och kärlek. I dag, 79 år gammal, traskar jag nyfiken vidare med mitt trots, min skaparlust och mina dåraktiga lovsånger."

Helga Henschen (1996)

En röst för de dömda

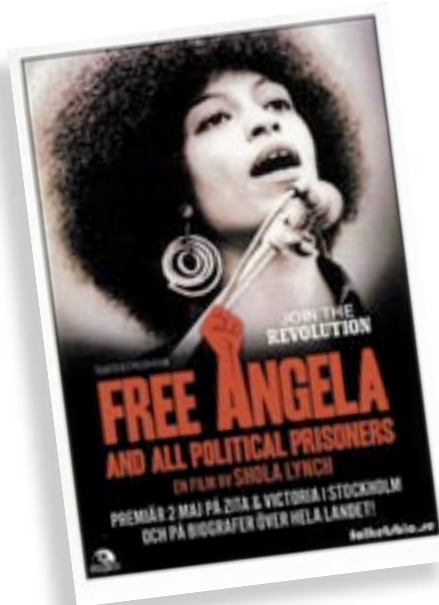
En tidig morgon uti december 2005 råkar jag av någon konstig anledning befinna mig på vänstra stranden av Seine i Paris.

Området anses intellektuellt med dyra restauranger, kaféer, bostäder, bibliotek, gallerier. Kommer inte ihåg varför jag befann mig där. Bor tillfälligt uppe i Montmartre, Latinkvarterets motsats; enklare, billigare och folkligare inom många områden.

Plötsligt syns liten affisch uppklistrad på stammen av en kastanj längs Boulevard Saint-Michel. Det lilla meddelandet talar om att feministen och historikern Angela Davis, tillfälligt i Paris, berättar om amerikansk fängelseindustri i universitetsområdet Sorbonne, inträde gratis. Tiden passar mig, jag tar ett glas på ett kafé för att klockan ska hinna ifatt.

En timme berättar Angela om sin bakgrund och om fängelseindustrin i USA. Flera miljoner människor jobbar i och kring fängelserna, inte bara fångar och fängvaktare även löpande band-industrin med textilier och annat som är lämpligt för intagna. Över

90 procent är färgade, svarta, mexikanska, olika typer av indianer, många sitter av årslånga straff för små egen-

domsstölder, en matbit, ett par byxor.

Återfallsförbrytare sitter och syr skjortor för resten av sitt liv. En mycket lönsam privat industri då de flesta

fängelser ägs av olika bolag utan insyn. Även Australien har tagit efter metoden, internerna kräver inga fackliga förhandlingar, lönen är flitpengar. Uniformspersedlar för polis och militär görs av fångar, jeans är märkta: Gjorda inne, används ute.

Angela, född i Alabama -44, har lång livserfarenhet, studerade tidigt historia i Paris och Frankfurt. När hon återvände till USA gick hon med i Svarta pantrarna, anhölls och satt fängslad i 16 månader i USA.

Myndigheterna ville ha henne dömd för mord men bevis saknades och hon släpptes, hela världen demonstrerade för hennes frisläppande. Bland annat gjorde John Lennon en låt som tillägnades henne.

Rolling Stones skrev: Sweet Black Angel. Nu är hon lärare på universitetet i Santa Cruz söder om San Francisco, kämpar bland annat för dödsdömda fångars rättigheter över hela världen.

En timme anslås för att ställa frågor till Angela. Jag är för okunnig för att yttra mig men många från publiken kommer med vettiga frågor. Diskussion tar vid med många inlägg om fängelser både i Europa och i USA. Kvällen är vikt för att träffa Angela under mer avslappnade former. Innan vi lämnar Sorbonne får var och en, ett inbjudningskort från Marie de Bobigny, nordöst om Paris. Han heter Bernard Birsinger och invald till borgmästare av kommunisterna i Bobigny, som också är Picassos förstad, torg, gator, metron heter eller anspelar på Pablo Picasso.

Lite svårt att hitta från metron över esplanaderna, till sist dyker medborgarhuset upp, jag är försenad men fler vilsna dyker upp. Det drar kallt från de öppna ytorna. Ute i foalén står Angela och pratar med en gammal lärare från Sorbonne. Honom har jag träffat och han presenterar mig för denna dam som jag har hört talas om sedan min ungdom. Jag hälsar, säger inte något vettigt, berömmar henne i stället.

Träffar sedan hennes lärare från Sorbonne vid serveringsbordet och vi lovordar hennes insatser för världsfre-

I USA ägs de flesta fängelser av privata bolag och insyn saknas.

Angela Davis, universitetslärare och aktivist.

den och de dödsdömda. Han berättar: i morgon ska Angela vara i Kairo och försvara en dödsdömd.

I tidningen ETC 23 april 2014, finns en artikel om fångelser i USA. Den fattigaste, farligaste delstaten är Louisiana. Många har mycket på att tjäna på att brottsligheten ökar. 11,2 mord sker på 100 000 innevånare i Louisiana, samma siffra per innevånare i hela USA är 4,8. Sverige på motsvarande antal medborgare är antal mord 0,9. Ingen annan stat har så många fångar som Louisiana, cirka 40 000 fångar på delstatens 4,6 miljoner. Sverige har 3 900 fångar på 10 miljoner innevånare.

Antal vapen som finns i Louisiana är avsevärt större än motsvarande delstater i USA. I USA har fängelserna blivit en lönsam industri för privata bolag, de omsätter mer än miljard kronor per år. I Louisiana finns 13 gånger fler fångar procentuellt än i Kina. En biltjuv som stjälar sin andra bil kan få 24 års fängelse utan möjligheter till frigivning. Slavhandel har återuppstått i den djupa södern.

Nu kommer en film till Sverige av Shola Lynch, hon är född -69, filmen kallad "Free Angela and all political prisoners" hade premiär 2 maj på Folkets bio. Filmen berättar den dramatiska historien om hur den unga filosofiprofessorn Angela Davis dras in i ett misslyckat kidnappningsförsök som slutar i blodig skottlossning. Vad fick Angela som var en del av USA:s svarta

etablissemang att bli en ikon inom den svarta medborgarrättsrörelsen?

Mattias Gardell skrev i AB 30 april om den väpnade kampen mot rasismen, hur den amerikanska vita pressen skrev ner de svartas sökande efter rättvisa. Artikel efter artikel beskrev pantrarna som "misogyna svarta rasister och homofober". Gardell recenserar boken

---

"Vad fick Angela som var en del av USA:s svarta etablissemang att bli en ikon inom den svarta medborgarrättsrörelsen?"

"Black against Empire – The history and politics of the Black panther party" av Joshua Bloom & Waldo Martin, University of California Press. 1967 förbjöd Ronald Reagan, som då var guvernör i Kalifornien, alla medborgare att offentligt bära vapen.

Lagen hade tillkommit på initiativ av Donald Mulford, vit välbärgad republikan, och vann stöd av vapenlobbyn i USA. Förklaringen var helt enkelt att Svarta panterpartiet för självförsvar hade bildats 1966 i Oakland.

Under Ronald Reagans ledning upprätthölls ordningen av en brutal polis-makt som enbart i Los Angeles sköt ihjäl 65 obehäpnade svarta, varav 27

bakifrån. Detta var året innan Watts-upproret 1965.

Inspirerade av Frantz Fanon, Malcolm X, Che Guevara och den amerikanska revolutionen kopplade pantrarna den svarta befrielsekampen till samtidens antikoloniala frihetsrörelser. Pantrarna praktiserade rätten till väpnat självförsvar men verksamheten, som ingen press nämnde, bestod av upprustningar i den svarta slummen. De serverade gratis frukost till skolbarn i 23 städer, organiserade ambulanser, sjukvårdskliniker, pensionärseskorter, narkotikaavvänjning, fångutbildning, juridisk rådgivning, hantverkshjälp när de svartas nedgångna bostäder behövde el, vatten, avlopp.

Den vita pressen skrev ner allt vad de svarta gjorde. De splittrade rörelsen i olika falanger för att de skulle bekämpa varandra. FBI hetsade unga svarta mot sina ledare och spred desinformation genom "lojala" journalisters artiklar om skjutgalna svarta när verkligheten var tvärtom. Vita poliser straffades inte när de sköt ner en svart oskyldig på öppen gata. Många ledande pantrar fängslades, mördades eller gick i landsflykt. När de hade besegrats vände Reagan och NRA, vapen maffian, alla i USA tilläts att fritt bära vapen. Filmen om Angela Davis och boken om Svarta pantrarna ger en helt annan syn på berättelsen om den rätta verkligheten.

Text och illustrationer:
Gunnar Svensson

Dikter som ger kraft

Dikter har alltid varit en viktig del av de svenska folkrörelserna. Carina Agnesdotter har i sin avhandling studerat 1970- och 1980-talens användning av poesi genom författaren Ingrid Sjöstrand som skrev mycket inom de rörelser där hon var aktiv.

1. Vad uppfattar du som de viktigaste funktionerna för bruksdikten i de sammanhang du har studerat dem?

Carina Agnesdotter: Den kanske allra viktigaste funktionen är att poesin bidrar till att stärka vi-känslan, eller det som kallas för den "kollektiva identiteten", inom rörelsen. Konstruktionen av en kollektiv identitet utgör grunden för en rörelse, eftersom kollektiv handling blir möjlig först när man uppfattar sig som ett "vi".

70-talets nya rörelser, som den nya

fredsrörelsen och miljörörelsen, organiserade långt mer heterogena grupper än de äldre rörelserna, som exempelvis arbetarrörelsen, gjort. Dikterna bidrog till att visa vad det var som kännetecknade gruppen, vilka värderingar man delade, vilken politiskt betydelse detta hade och så vidare.

En annan viktig funktion är att dikterna utvecklar och sprider kunskap om rörelsen och rörelsens frågor till allmänheten. Framför allt visar de hur de stora och ganska abstrakta politiska frågorna om exempelvis kärnkraft och kärnvapen påverkar människor på ett personligt plan. De väcker engagemang för dessa frågor, och kan på så sätt också bidra till att rekrytera nya medlemmar.

2. Kan du ge några exempel på vad som gör dem effektiva?

Carina Agnesdotter: Dikterna använder sig av alla de estetiska medel som litteraturen har till sitt förfogande för att påverka i olika politiska frågor, och de har därmed möjlighet att säga något mer och delvis något annat än vad mer traditionella politiska texter har.

Äldra under din märke
med maktens myheter
Trösta inte din sorg
över livet
som skjuts i från oss
Dämpa inte din smärta
över världen
som våldtas
inför våra ögon
Äldra under din märke

Omslaget på avhandlingen "Dikt i rörelse. Ingrid Sjöstrand och poesins retorik i kvinnornas fredsarbete 1970-1982" som kom tidigare i år.

I de dikter av Ingrid Sjöstrand som jag har analyserat används exempelvis komprimerade och estetiskt utarbetade former av klassiska retoriska grepp, som metaforer och exempel, som själv-

Foto: Johan Almer

Carina Agnesdotter har via diktanalyser tagit reda på vilka funktioner poesi kan fylla i de sociala rörelserna.

ständiga argument som inte byggs in i några längre resonemang. Det gör att dikterna samtidigt kan säga många olika saker och att läsaren eller åhöraren själv måste bidra till att tolka dikten, vilket skapar engagemang.

Ett exempel är den mycket ofta lästa dikten "Stenen och gräset", där gräset samtidigt fungerar som en realistisk bild av verkligt gräs, en metafor för mänskligheten, barnen, naturen och rörelsen och som ett exempel på en förebildlig livshållning, som "gräsrötterna" i rörelsen bör omfatta. I den dikten bidrar den naturlyriska utformningen till att väcka känslor och minnen som ökar medvetenheten av vad vi har och vad vi riskerar att förlora. Det tror jag inte att ett föredrag eller en debattartikel på samma tema hade lyckats lika bra med.

3. Kan du säga något om just Ingrid Sjöstrand och hennes dikter, varför valde du att studera just dessa?

Carina Agnesdotter: Ingrid Sjöstrand var en av initiativtagarna till organisationen Kvinnokamp för fred (som senare blev Kvinnor för fred), som bildades 1979. Hon var redan en etablerad författare som publicerat romaner och diktsamlingar för både barn och vuxna, och sedan länge djupt engagerad i politiska och sociala frågor som boendefrågan och kärnkraften. Mot slutet av 70-talet kom Sjöstrands politiska engagemang att ge ett allt tydligare avtryck i hennes poesi, och hon skrev under denna period många dikter som kunde användas direkt i kvinno-, freds och miljörörelsens aktioner.

Ingrid Sjöstrand var helt klart Kvinnokamp för freds tongivande poet och också en av organisationens tydligaste språkrör i offentligheten, men min undersökning visar att hennes dikter även användes flitigt av andra rörelseorganisationer under 70- och 80-talet. De lästes ständigt på möten och manifestationer och trycktes gång på gång i olika rörelsetidskrifter och i samband med dagspressens rapportering om rörelsernas verksamhet.

Det var alltså tydligt att de hade fungerat särskilt väl som bruksdikter i just det här sammanhanget, och jag utgick därför från att en djupstudie av dem kunde säga något viktigt både om poesins funktioner i de sociala rörelserna, och om rörelserna i sig.

Foto: Sofia Härén

Agneta Norberg håller i en banderoll med Ingrid Sjöstrands poesi.

4. Tycker du att dagens sociala rörelser borde använda sig av mer poesi och estetik i sitt arbete? Hur skulle det kunna gynna rörelsernas möjligheter att nå ut med sina frågor och förändra samhället?

Carina Agnesdotter: Jag är övertygad om att konstnärliga uttryck har en särskild förmåga att påverka känslor och förmedla ny kunskap. De finns flera studier som lyfter musikens och sångens viktiga funktioner i sociala rörelser. Min studie visar att även poesi kan bidra till skapa medvetenhet, handlingsberedskap och kollektiv identitet.

Det är retoriskt effektivt att använda många olika kanaler och uttryck för sin argumentation. Ingrid Sjöstrand har själv berättat hur svårt det var att behålla ungdomarnas intresse då hon under 70- och 80-talet var ute i skolor för att informera om fredsfrågor. När hon istället inledde med att läsa sina dikter lyckades hon nå fram och väcka engagemang. Men för att poesin ska fylla någon funktion krävs det förstås att det finns någon som kan skriva den. Under 70-talet var väldigt många författare, konstnärer och musiker engagerade i rörelserna, och de bidrog till kampen med sin konst. Jag vet inte hur det är med det engagemanget idag?

5. Var det något som särskilt förvånade dig när du satte dig in i 70-talets freds-rörelse, eller något du kom fram till som du inte hade förväntat dig?

Carina Agnesdotter: Något som förvånade mig var hur starkt genomslag tanken att just kvinnor stod för de nya alternativen fick. Den tanken återkommer inte bara i Kvinnokamp för freds och andra kvinnorörelseorganisationers argumentation, utan man möter den gång på gång i den allmänna debatten under den här tiden. Det är ju en aspekt som har försvunnit sedan dess.

En annan sak som utmärkte den tidens freds-rörelse, och kanske särskilt kvinnornas freds-rörelse, var hur brett fredsfrågan definierades. Den omfattade inte bara kamp mot krig, upprustning, vapenexport och så vidare, utan även rättvisefrågor, jämlikhetsfrågor och miljöfrågor – ja, möjligheten att alls leva ett gott liv – lyftes fram som fredsfrågor. Ingrid Sjöstrand har en väldigt fin dikt om detta, som heter just "Fred". Den inleds med orden "Fred / är inte / frånvaro av krig" och räknar sedan upp allt vad fred kan vara. Den avslutas: "Fred / är att kunna möta / barnens ögon". Det är en fin bild.

Kvinnors fredsarbete i Turkiet och Kurdistan

Konflikten mellan den turkiska staten och landets kurder har pågått länge och skördat många liv. Nu råder vapenvila men många anser att de politiska försöken till lösning inte räcker. Statsvetaren Büsra Ersanli besökte Sverige i april och berättade om kvinnornas deltagande i fredsprocessen.

Foto: Benita Eklund

Professor Büsra Ersanli (i mitten) med tolk, inbjuden till Sverige av Vänsterpartiets riksdagsledamot Amineh Kakabaveh (till höger).

För en tid sedan hölls kommunalval i Turkiet och premiärminister Recep Tayyip Erdogans konservativa parti AKP befäste sin ställning, trots korruptionsskandaler och kritik om bakåttävande och maktfullkomlighet. AKP har haft en stark ställning i över ett decennium men under det senaste året mött allt mer motstånd, som allra tydligast vid massprotesterna i Geziparken i Istanbul.

I samband med valet bjöd föreningen Kvinnors fredsinitiativ, som arbetar

för fred i Turkiet och Kurdistan, och Amineh Kakabaveh, riksdagsledamot för Vänsterpartiet, in till ett seminarium om "kvinnors deltagande i fredsprocessen i Turkiet".

Valet en framgång

Huvudgäst är professor Büsra Ersanli, statsvetare på Marmara-universitetet, som också arbetat inom det pro-kurdiska partiet BDP (Partiet för fred och demokrati). Hon har bland annat varit med och skrivit ett nytt författnings-

förslag för partiet och undervisat partimedlemmar om konfliktlösningsfrågor. Vid tidpunkten för seminariet är valet inte helt analyserat men tydligt är ändå att det blev en framgång för BDP. Det gäller i synnerhet för de många kvinnor som engagerat sig i kurdernas frihetskamp eftersom BDP kvoterat in kvinnliga kandidater i lokalvalen.

Men kvinnorörelsen har också blivit måltavla för attacker och frontfigurer har dödats. Büsra Ersanli själv fängslades 2011 på grund av misstankar om kopplingar till en terroristorganisation. Hon frigavs efter nio månader.

Amineh Kakabaveh, som inleder seminariet har länge följt Büsra Ersanlis arbete och besökte henne i fängelset. Hon ger en bakgrund till kurdernas situation och menar att det är långt kvar till en lösning på frågan även om det nu råder vapenvila sedan våren 2013.

– Den här freden är mest snack och inte så mycket verkstad från den turkiska regeringens sida, menar Amineh Kakabaveh.

Hon vill se en ny författning i Turkiet som garanterar alla minoriteters rättigheter, inte bara kurdernas.

Gerillan har hotat med att åter ta till vapen om inte kurderna får ökade rättigheter. Striderna som pågick under 30

Foto: Kurdistan Photo / Flickr / Creative commons

Kvinnorna har varit en viktig del i den kurdiska frihetsrörelsen och även burit vapen och deltagit i strider. Nu kämpar de för politiskt inflytande.

Foto: Chris Jung Photography / Flickr / Creative commons

Demonstration i Paris förra året. På porträtten syns dödade frontfigurer i det kurdiska folkets frihetsrörelse.

år utlöstes 1984, som en följd av en lång tids diskriminering av den kurdiska minoriteten enligt Büsra Ersanli. 40 000 människor har förlorat livet, tusentals har tvingats fly och både turkar och kurder har drabbats av konflikten.

Kvinnor i frihetsrörelsen

Amineh Kakabaveh har själv kurdisk bakgrund och flydde från Iran vid 14-års ålder. Hon berättar att kvinnor alltid tagit aktiv del i kurdiska frihetsrörelsen och "kämpat sida vid sida med männen".

– Jag är själv en av dem som burit vapen. Jag är inte för vapen men det kan vara ett sätt för kvinnor att visa att de också kan kämpa för sina rättigheter.

Men när makten sedan ska fördelas hänvisas kvinnorna oftast till familjesfären. I Turkiet och Kurdistan har många kvinnor organiserat sig för att kunna påverka den pågående fredsprocessen. Till följd av kvoteringen kommer nu också fler kurdiska kvinnor få politiskt inflytande, några som borgmästare.

– Det pågår en unik utveckling i det kurdiska partiet. Vi ska följa dessa kvinnors arbete, säger Amineh Kakabaveh.

Büsra Ersanli har varit professor i

statsvetenskap i 24 år och fördjupat sig i bland annat turkisk nationalism. Hon menar att det finns en historiskt förankrad diskriminering i Turkiet som inte ifrågasätts.

– Pluraliteten i samhället ignoreras genomgående; kurder, kvinnor, alla minoriteter utsätts för en vida spridd diskriminering, det finns inga öppningar för olika lösningar inom samhället.

Saknas transparens

Hon berättar att fredsprocessen tog sin början 2008 med PKK-samtalen i Oslo och att de följande åren kantats av många bakslag. Gerillan har dragit sig tillbaka och Turkiet har genomfört en del juridiska och konstitutionella reformer men Büsra Ersanli tycker att det handlar för mycket om att "få slut på terrorn" och för lite om orsakerna och de sociala problemen. Hon saknar också transparens i processen – och hon saknar kvinnorna.

– Kvinnors deltagande skapar jämlikhet men framförallt effektivitet. Men maktspelet exkluderar kvinnor på de flesta håll.

Hon påpekar att det pågår tusentals fredsprocesser i världen men i endast

ett fåtal är kvinnor delaktiga, trots FN:s resolution 1325 som säger att kvinnor ska involveras i fredsprocesser.

– Det finns heller inga data kring hur kvinnor drabbas, kvinnor ignoreras.

Men runtomkring i världen pågår sedan 90-talet ett aktivt arbete för att öka kvinnors inflytande menar hon och nämner särskilt *Women initiative for peace* som via dialoger, konferenser och medlingar uppgrederar förståelsen för resolution 1325.

Gemensam kamp

Kurdiska kvinnors kamp följer ett väl bekant mönster menar Büsra Ersanli och betonar att kvinnor från alla folkgrupper måste kämpa tillsammans.

– Svenska kvinnor också.

Män är mer intresserade av politik för att de har mer makt menar hon, medan kvinnor är mer intresserade av det civila samhällets organisationer.

– Vi behöver mer av den horisontella organiseringen, bara det civila samhället kan möta folkens behov. Partierna fokuserar i stället på maktspelet i centrum, det är samma problem världen över.

Benita Eklund

Möte med Sylvia

Vad vore världen utan alla dessa kvinnor som gör och brinner? Det frågade sig Anette Grinde som intervjuat några av alla dem som i kulisserna för föreningslivet framåt. Här är hennes porträtt av Kvinnor för freds Sylvia Rönn.

Sylvia Rönn, 67 år, är född i Stockholm. Hon har nästan alltid bott där eller i närheten. Hon har fyra barnbarn, tre barn och en sambo. Barn och barnbarn är sådant som ofta nämns som det bästa i livet men visst finns det också mycket mer. Som att ha hälsan, att få arbeta med det man vill, att ha människor omkring sig som fyller på med glädjefylld livsluft och att kunna fylla sitt liv med sådant man gärna gör. Att vara tillfreds är livslyx. Så upplever jag Sylvia, i det samtal vi för denna dag. Vi träffas en småregnig dag i mars, på Kulturhusets tak, restaurangen med vy

över Sergels torg. Vi sätter oss lite vid sidan om utsikten för att koncentrera oss på samtalet. Det som ska handla om att vara aktiv i ett av fredens viktiga hörn – i en av kvinnoorganisationerna som arbetar för fred, för kvinnornas medverkan i fred och för de frågor som är viktiga för fred. Samtalet ska handla om kvinnan, inte om freden.

En viktig del

Sylvia Rönn är lågmäld. Hon är en av de kvinnor som arbetar utan att egentligen synas så mycket. Hon är en viktig del av helheten, en sådan som gör att föreningslivet fungerar. Jag uppfattar att hon gärna arbetar tillsammans med kvinnorna i föreningen. Att det tillför både för henne personligen, likväl som att hennes kompetens och egenskaper tillför till föreningens väl.

Sylvia är biolog, men också mentalskötare. Eller har varit, eftersom hon nu har lämnat den delen av sitt liv sedan några år tillbaka.

– De båda riktningarna har varit roliga och gett tillfredsställelse i livet. Jag kan inte rangordna dem, säger hon.

Arbetet med kvinnor i föreningsli-

vets famn kom egentligen som en tillfällighet.

– Det känns lätt att arbeta med kvinnor. Det är enkelt att arbetsfördela, liksom att arbeta tillsammans.

Hennes aktiva föreningsliv har funnits i Kvinnor för Fred (KFF), där hon började på 80-talet. KFF:s fokus tilltalade och stämde med hennes eget.

Ja, hon tittade också på andra föreningar, men det var KFF som stämde bäst. De gjorde aktioner, de var okonventionella, de hade en platt organisation och det var lätt att komma till tals. Man kan också försvinna ett tag, för att livet i övrigt kommer emellan, och sedan återvända i ett senare skede, med ny kunskap och nya uppgifter.

Jag frågar Sylvia vad som får henne att brinna, inte bli arg och frustrerad, utan att brinna i glädje. Hon svarar att det är glädje att få arbeta med sådant man vill förändra. Hon skulle gärna se att miljöfrågorna fick mer plats i arbetet, även om det till viss del redan finns där genom till exempel frågorna om kärnvapen och kärnkraften men också i arbetet med eller kanske emot militärövningarna som sprider bly i markerna.

Miljöfrågorna behöver lyftas också i fredsarbetet. Ja, tänker jag, det är en viktig reflektion. Det är så mycket som hänger ihop. Vi behöver hitta vägar för att få in miljö i fredsarbetet.

Västsaharafrågorna

Hon är också insyltad i Västsaharafrågorna. Jag ler inombords när hon använder ordet insyltad. Hon är KFF:s representant i kommittén för Västsaharas kvinnor, som arbetar för att stötta de Västsahariska kvinnor som lever sina liv i väntan på att få sitt land åter. Många av dem lever i flyktingläger.

Den förening Sylvia är engagerad i bildades för att stötta kvinnorna på deras väg åter till sitt land, men det tar tid eftersom Marocko vägrar att släppa sin ockupation och världen och FN tittar tyst på. Under tiden stöttar föreningen de utsatta kvinnorna och informerar oss andra om deras situation.

Leendet inom mig stelnar när jag tänker på alla de kvinnor och barn runt

Foto: Lena Steinholtz-Ekecrantz

Sylvia Rönn i en av alla manifestationer som för de allra flesta föreningsaktiva är en del av vardagen. Här utanför riksdagen i Stockholm i höstas.

om i världen som inte får leva ett drägligt liv – men visst är det fantastiskt att de ändå i något mått ses. Det finns många kvinnor runt om i världen som i det tysta, och ibland rätt högljutt, aktivt arbetar för sina medsystrars väl.

Under 80-talet, när Sylvia påbörjade sitt engagemang i Kvinnor för Fred, var det fler aktiva medlemmar, fler medlemsmöten och fler aktioner än vad det är i dag. Det var verkligen en stor och livfull förening. Under 90-talet var hon inte lika aktiv, men det var inga problem att återkomma, när hon så småningom fick rum för detta i sitt liv igen. Hon trappade ner sitt arbetsliv några år innan hon fyllde 65 och blev mer engagerad hos KFF när Bibbi Steinertz, tidigare mycket aktiv i föreningen, trappade ner sina åtaganden i föreningen.

En vacker dag ska också Sylvia trappa ner, men inte just nu. Då kan det vara dags för språk, spanskan ligger först på tur.

Kassörsrollen

Sedan några år tillbaka är hon kassör i KFF. Att gå från biolog och mentalskötare till att vara kassör är en verksamhetsvridning men hon kände sig bekväm i ekonomin efter ett uppdrag i en mindre roll inom organisationen. Därför tackade hon ja till kassörsrollen. Nu känns det helt okej, även om det ibland blir lite mycket administration.

– Ja, det ökar lite, allteftersom.

På hennes lott faller pengarna, koller och en stor del av den administrativa ordningen. Medlemsregistret, ansökningar, redovisningar, mailbevakning, posten, skattefrågor och en del annat.

– Det är roligt också. Det känns viktigt och det är en bra roll där man får mycket information – men, det medför också ett stort ansvar.

Hon tycker också att det är roligt att arbeta med Lena Steinholtz Ekekrantz, som finns med henne på kansliet.

– Vi arbetar bra tillsammans, säger hon med glädje i rösten.

Lena är uppenbart ett av de viktiga glädjämnen som följer med ett bra föreningsliv. Det behövs fler än en, för att det ska hända.

Vad vore världen utan dessa fantastiska kvinnor – de som gör, brinner och glädjer andra och varandra? Ja, utan dem vore världen ingenting.

Anette Grinde

Foto: Benita Eklund

Sylvia ger en ekonomirapport

Foto: Sanni Gerstenberg

KFF:s styrgrupp "SAMLA"

Foto: Gun-Britt Mäkitalo

På workshop i civil olydnad

Det gick ut ett pressmeddelande från "Södra Norrlandskusten mot kärnkraft och kärnvapen", som stöds av Kvinnor för fred och Folkkampanjen mot kärnkraft och kärnvapen. Där stod bland annat: I eftermiddag kommer en levande konstinstallation, "Sista måltiden", genomföras under Viggenplanet i Söderhamn. Skärtorsdagen är vald med tanke på att inte endast Jesus då åt sin sista måltid, utan att mängder av människor under årtusenden ätit sin sista måltid i krig. I dag upprepas skeendet och civilbefolkningen drabbas i allt högre grad. Vi tycker inte att någon kommun, varken Linköping, Luleå eller Söderhamn har rätt att använda ett stridsflygplan som stolt symbol!

En tankeväckande måltid

Under skärtorsdagen minns man Jesu sista måltid tillsammans med de tolv lärjungarna, man minns svek, våld och död.

Skärtorsdagen 2014 ville några kvinnor tydliggöra och utvidga dagens betydelse. Platsen under Viggenplanet vid E4-an i Söderhamn är strategiskt vald av flera skäl: Dels ligger Söderhamn endast 23 mil väster om Olkiluoto, där världens största kärnkraftsreaktor Olki III, är under byggnation och dels är Viggenplanet Söderhamns hyllning till den flygflottilj, F:21, som varit förlagd till staden.

Ur ett fredsperspektiv är en militär anläggning inget att resa ett äreminne

över, särskilt som krig i dag drabbar civilbefolkningen i allt högre grad. Som exempel kan nämnas att under första världskriget dog mindre än fem procent av de icke-stridande i de krigförande länderna och under andra världskriget knappt femtio procent. I dagens krig drabbas över nittio procent av civilbefolkningen, och det krigförande landet kan till och med befinna sig på andra sidan jordklotet.

Sälunda gestaltar den sista måltiden med långbord, bröd att brytas och bägere med vinliknande dryck. Bordet är dukat för tretton personer samt eventuella "diskussionsgäster". Jan Hammar-

lund, sångare och låtskrivare, sjunger starka antimilitaristiska sånger.

Det allmängiltiga, universellt mänskliga, uttrycks genom de vitmaskerade "lärjungarnas" skanderade Brecht-citat som följande två exempel:

"Ni tror, att om ni slår tillbaka kommer det här att bli paradiset på jorden. Men jag säger er, så skapar man inget paradiset. Så skapar man kaos."

"Så drogo vi vidare, tåget och jag, täckta av snö och skyddade mot alla angrepp. Helt genomskinliga av hunger, alltså ingen måltavla – helt omöjliga att träffa. Vi bodde ingenstans och inga plågor angick oss, för vi var vana vid allt."

Den levande installationens inreboende dramatik accentueras av en successivt ökande stark vind och två kulerskors rop drunknar tidvis i dånet. Associationen till människors skrin och nödrop under dånande plan ligger nära.

Ett rosa kors, med törnekrona av taggråd, brödet och vinet. Symboliken är uppenbar. Sista måltiden serveras i ny, evigt aktuell tappning. De vita, uttryckslösa helmaskerna förstärker effekten och påminner om både det klassiska antika dramat och dagens ödesmättade dårskap.

Text och foto: My Leffler

Skärtorsdagen 2014 utvidgades dagens symboliska betydelse när fredsrörelsen höjde sina röster under Viggenplanet i Söderhamn.

LOKALFÖRENINGAR och medlemmar i styrgruppen Samla

1. BOLLNÄS/HUDIKSVAL

- My Leffler, Olsjons, Hålsjö 520, 820 64 Näsvisen, 0650-334 31, my.leffler@hotmail.com

2. GÖTEBORG

- Ingela Mårtensson, Södra Åreskiftet 16.07, 430 85 Brännö, 031-82 36 28, 070-617 26 27 ingela_martensson@hotmail.com
- Gudrun Tiberg, Silvermyntsg 9, 414 79 Göteborg, 073-527 25 90, gudrun.tiberg@gmail.se

3. HALMSTAD/LAHOLM

- Susanne Gerstenberg, Smedjegatan 3, 312 30 Laholm, 0430-129 30, susanne.gerstenberg@telia.com
- Lena Angviken, Ringvägen 17, 312 31 Laholm, 0430-12142, lena.angviken@telia.com

4. KIRUNA

- Gun-Britt Mäkitalo, Lars Janssons gatan 14, 9tr, 981 31 Kiruna, 0980-613 86, gbmakitalo@gmail.com
- Edla Lantto, Borraregatan 18, 981 32 Kiruna, 0980-802 26, 073-050 94 43

5. KUNGSÖR

- Anne Allard, Stora Lida Byggtäppan, 736 91 Kungsör, 0227-210 32, allardanne@hotmail.com

6. STOCKHOLM

- Rosie Björkman, Bergstigen 9, 169 33 Solna, 08-735 46 18, rosakraxe@hotmail.com
- Sylvia Rönn, Drottningholmsvägen 382, 168 73 Bromma, 08-668 67 48, 076-257 65 21, sylvia.ronn@bredband.net
- Inger Holmlund, Roslagsgatan 20 A, 113 55 Stockholm, 08-770 08 60, inger.holmlund@hotmail.com

7. UPPSALA

- Astrid Möller, Källparksgatan 20, 754 32 Uppsala, 018-25 04 58, 070-345 28 77, amjohannelund@hotmail.com
- Inga-Lill Ek, Herrhagsvägen 401, 752 67 Uppsala, 018-46 92 16, ingalill.s.ek@gmail.com

NÄSTA SAMLAMÖTE:
20 september 2014

KONTAKTKVINNOR

Alingsås: Cahtarina Stenberg, Åsgatan 1, 441 51 Alingsås, 0322-63 74 69

Göteborg: Gun Holmertz, Fjällkåpan 6, 42 449 Angered, 031-330861, 070-757 53 27

Halmstad/Laholm: Agneta Eriksson, Gaggegatan 17, 302 41 Halmstad, 035-12 91 50, eriksson.035129150@telia.com

Höör: Anne Rosberg, Ormanäs 318, 243 91 Höör, 0413-55 13 22

Kiruna: Eva Jonsson, Åkaregatan 8A, 981 32 Kiruna, 0980-194 03, evannakristin@gmail.com

Linköping: Barbro Linderöth, Enskiftesgatan 128, 583 34 Linköping, 013-881 07 barbro.linderöth@comhem.se

Lysekil: Inger Sterneskog, Ga Strandg. 41B - Lgh 16, 453 31 Lysekil, 0523-160 20

Stockholm: Bibbi Steinertz, Breda gatan 6, 115 21 Stockholm, 08-662 18 25, bibz@telia.com

Sundsvall: Hjördis Johansson, Faktorigatan 6, 856 52 Sundsvall, 060-17 42 42, hjordis.j@telia.com

Uppsala: Kersti Ertem, Ewa Lagerwalls väg 28, 756 43 Uppsala, 018-32 72 14, 070-217 23 43, kersti.ertem@bredband.net

Värnamo: Inger Peterson, Slottsvägen 8, 331 51 Värnamo, 0370-167 38

Östersund: Eivor Nordman, Na Strandv. 19, 832 41 Frösön, 063-12 88 57, 073-073 81 05

Östhammar: Inger Blomstrand, Börstilsgatan 1, 742 35 Östhammar, 017-34 63 33, 070-260 71 27

Kvinnor för fred ingår bland annat i följande fredsnätverk och organisationer:

Operation 1325, UN women, OSSE-nätverket, Forum Syd, Nätverket för kärnvapennedrustning, Sveriges Fredsråd, Kommittén för Väst-saharas kvinnor, Nätverket mot hedersvåld och Elin Wägnersällskapet.

Seminarie serie om kvinnors fredsarbete

Vägar till fred

Kvinnor för fred kommer under hösten att uppmärksamma kvinnors motstånd mot krig och militarism det senaste seklet. 2014 är det 100 år sedan det första världskriget bröt ut. Redan före detta år hade flera kvinnor i olika länder gjort aktivt motstånd mot den upprustning som ägde rum. De ville förhindra det krig de befärande skulle komma.

Förgrundsfigurer historiskt är Rosa Luxemburg, Bertha von Suttner, Elin Wägner, Alva Myrdal, Inga Thorsson med flera. I samarbete med Sveriges fredsråd arrangerar vi föreläsningar och filmvisningar som berör kvinnors fredsarbete nationellt och internationellt. Syftet är att öka kunskap om detta men också att diskutera och hitta alternativa vägar till fred med fokus på nuläget och framtiden.

Mer information kommer på www.kvinnorforfred.se

Som medlem i Kvinnor för fred stöttar du fredsarbete och kvinnors rättigheter

Årsavgiften är 170 kronor, som stödmedlem betalar du 100 kronor. Pengarna sätts in på plusgirokonto: 439 12 25-2. Ange namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress.

Följ Kvinnor för freds arbete på kvinnorforfred.se, Facebook och Twitter.

Adress: Hammarby allé 93, 4 tr, 120 63 Stockholm
Telefon & fax: 08-667 97 27, mobil 076-117 97 27
E-post: kff@telia.com

Medlemmarna får sex tidningar per år. Två tematidningar, som den du håller i din hand, och fyra medlemsblad.